

Adatelemzés a közigazgatásban. Jogi hálózatkutatás.

Dr. Kovács Tamás

NAV Békés Vármegyei Adó-és Vámigazgatósága
igazgató

Nemzeti Adó-
és Vámhivatal

Jogalkalmazási tevékenység átalakulása

1999

- Pp. (1952. évi III. tv.)
elektronikus szó nem szerepel
- Be. (1973. évi I. tv.)
elektronikus szó nem szerepel
- az államigazgatási eljárás általános szabályairól (1957. évi IV. tv.)
elektronikus szó nem szerepel
- a cégnyilvántartásról,
a cégnyilvánosságról és a bírósági
cégeljárásról (1997. évi CXLV. tv.)
elektronikus szó nem szerepel

Az adóhivatalra vonatkozó 3 hatályos eljárási törvény:

- az adóigazgatási rendtartásról (2017. évi CLI. tv.)
- az adózás rendjéről (2017. évi CL. tv.)
- az adóhatóság által fogatosítandó végrehajtási eljárásokról (2017. évi CLIII. tv.)

Több mint 210x szerepel az elektronikus szó!

2024

- Pp. (2016. évi CXXX. tv)
több mint 120x szerepel
- Be. (2017. évi XC. tv.)
több mint 200x szerepel
- az általános közigazgatási
rendtartásról (2016. évi CL. tv.)
több mint 9x szerepel
- a cégnyilvánosságról, a bírósági
cégeljárásról és a végelszámolásról
(2006. évi V. tv.)
több mint 140x szerepel

**NAV digitális ügyfélforgalma 2020. évben 86,14 % volt,
ez 2024. évre 97,61 %-ra nőtt!**

Miben segítheti a közigazgatást az adattudomány és új technológiák?

1. **Hatékonyabb döntéshozatal** – Adataalapú elemzések révén a vezetők pontosabb, megalapozottabb döntéseket hozhatnak (pl. költségvetés-tervezés, erőforrás-elosztás).
2. **Közszolgáltatások optimalizálása** – Az állampolgári igények és használati minták elemzése javítja a szolgáltatások minőségét és célzottságát (pl. egészségügy, közlekedés).
3. **Költségcsökkentés és hatékonyságnövelés** – Felesleges folyamatok azonosítása, automatizálás és jobb folyamatmenedzsment révén csökkennek az állami kiadások.
4. **Átláthatóság és korrupció megelőzése** – Anomáliák, szabálytalanságok felismerése segíti a visszaélések feltárását és növeli a közbizalmat.
5. **Előrejelzés és stratégiai tervezés** – Prediktív modellek alkalmazásával jobban tervezhető a jövő (pl. demográfiai változások, válságkezelés, infrastruktúra-fejlesztés).

Legal technology megjelenése

(elkerülhetetlen a
közigazgatásban az alkalmazás)

- Adatok rendszerezése
- Változások, tendenciák elemzése, következtetés levonása
- Jogi esetek elemzése

A legal tech előnye, hogy olcsó, hatékony, pontosabb eredményt hoz mint egy ember, azonban a kreativitás, pertaktika, empátia, asszociációk, súlyozás, mérlegelés nem jellemzőek, ahogyan az embereknél. (MÉG!)

Jogalkalmazás

A hatósági munka legnehezebb része a mérlegelés - bizonyítás

legnagyobb veszély az **ún. kognitív torzítások**

elfogult véleményből származó
gondolkodási, logikai hibák

- Minden vagy semmi típusú gondolkodás
- Egyik érvrendszer figyelmen kívül hagyása
- Elhamarkodott következtetés
- Felnagyítás vagy lekicsinyítés
- **Megerősítési torzítás** (confirmation bias) - bizonyítékhalmozás egyik oldalra

Veszélyes továbbá

Concorde effektus és a Dunning-Krueger hatás

Az intuíciótól a szenzoros, azaz érzékelő, technológiai úton beszerzett és elemzett objektív adatokra épülő helyzetfelismerés felé...

Pontos objektív tényállás

A gyakorló jogászoknál pl. hosszú ideig jelentős szerepe volt az **intuíciónak, ösztönös megérzésnek**.

Ez azt eredményezte, hogy *fontos ügyekben* téves tényállásból indultak ki, melynek okai:

- Valótlan tartalmú emberi nyilatkozatok
- Torzított tartalmú iratok, bizonyítékok
- Szimpátia/antipátia – megerősítési torzítás
- Időbeli nyomás
- Berögzült magatartásformák...vagy helytelen korábbi döntések, melyek mintául szolgáltak

A mai technológiai eszközökkel sokkal szélesebb körben van lehetőség a **valós tényállás megállapítására és jogértelmezésre**, mely elengedhetetlen a hatékony képviselőhez/hatósági/bíróági munkához.

Az ember befolyásolható, sokszor téves következtetéseket von le az észleltekből!

- A könnyen elérhető vagy sokszor ismételt információkat hajlamosak vagyunk könnyebben elhinni.
- Megerősítési torzítás (a véleményünkhöz, álláspontunkhoz, hiedelmeinkhez közelebb álló információkra figyelünk, a többit figyelmen kívül hagyjuk.)
- Concorde effektus (ragaszkodunk káros módon valamihez)

Hajlamosak vagyunk a tényeket tévesen értelmezni és ezen tényekhez ragaszkodni a ténylegesen megtörtént, észlelt tényekkel szemben.

Hajlamosak vagyunk tévedésben/illúzióban élni, mert **JÓ A JÓT VAGY ÁLTALUNK VALÓSNAK VÉLT DOLGOT HINNI!**

Kutatási terv alapja

- Kutatás címe: A bírósági döntések hivatkozásainak hálózata adóperekben, a hangsúlyos, csomóponti ítéletek kiválasztása.
- Kutatás célja:
 - Jogalkotóknak, jogalkalmazóknak segítségnyújtás a nagy mennyiségű szövegben való eligazodáshoz
 - Legal tech bevezetése adózásban a jogszabályok értelmezésénél
 - Emberi agy korlátainak legyőzése, objektív-rendszerszintű és logikus jogértelmezés fejlesztése
- Várható eredmény:

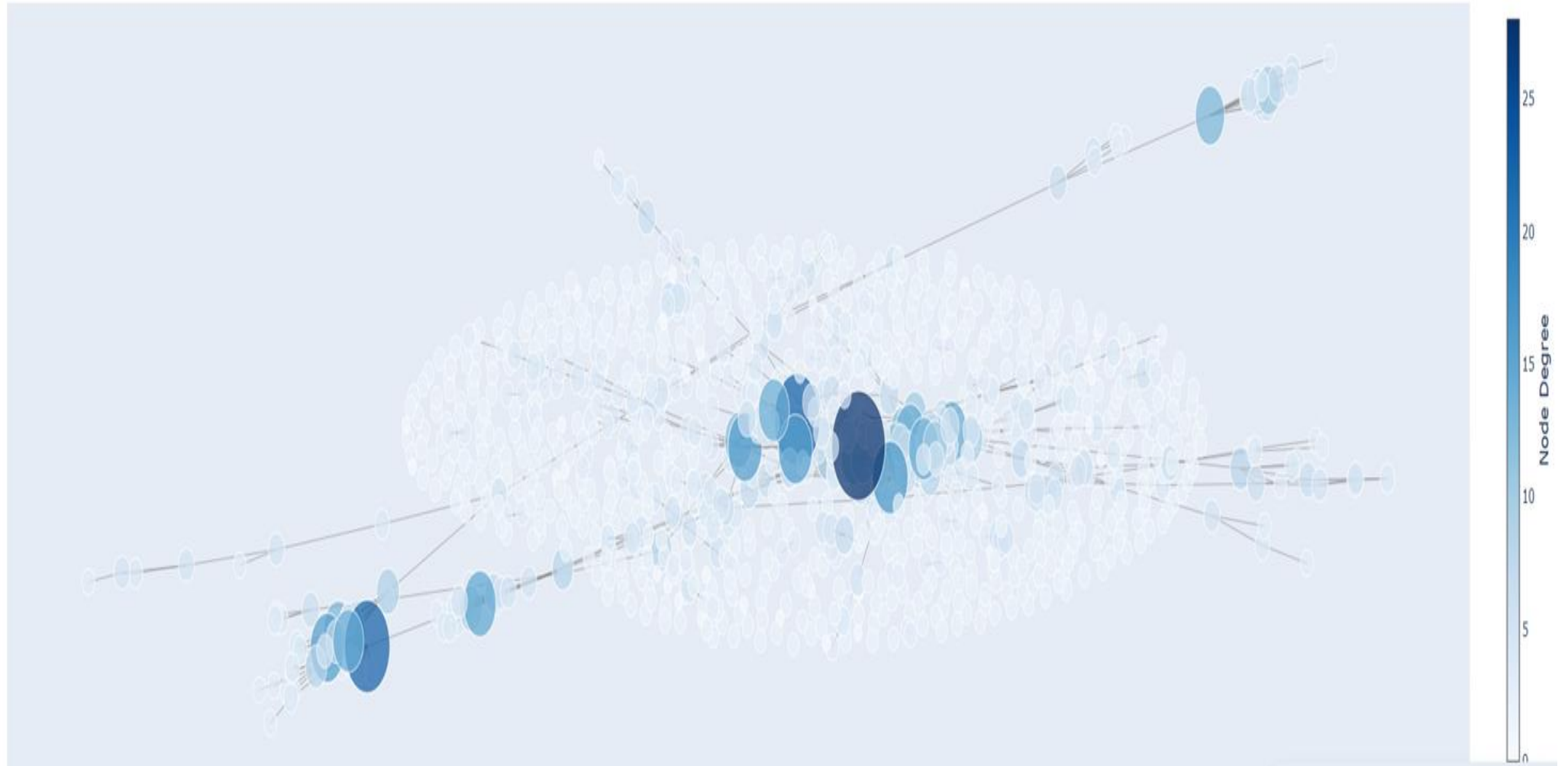
Ezen kutatással gyorsan lehet(ne) eredményt kapni a bírósági ítéletek rendszeréről, jobban átlátjuk az ítéletekben más döntésekre hivatkozások, ítéleti-indokolási súlypontok rendszerét.

Kutatási szakmai tartalma

- Bírósági ítéletek egy jól vizsgálható szöveganyagot, a szöveganyag tartalma pedig hálózatot alkotnak.
- A hálózat kutatás módszerével feltérképezhető az ítéletekben rejlő hivatkozási, kapcsolódási háló.
- A hálózatban az ítéletek a gráfok csúcspontjai, a hivatkozások pedig az élek.
- Korlátozott precedensrendszer súlyponti és komplex ítéleteinek kiválasztása:
 - Súlyponti (amire sok ítélet hivatkozik) ítéletek
 - Komplex (ami sok ítéletre hivatkozik) ítéletek
 - A jogász munka kvalitatív (minőségi- emberek gondolatai, viselkedése, motivációja, nyelvezete), ezen új módszerekkel kvantitatív (mennyiségi – számszerű adatok) módszerekkel vizsgálhatunk.
- A módszer lehetővé teszi az adat alapú keresést, csökkentheti a kognitív torzításokat.

1042 db ítélet (Kúria/Legfelsőbb Bíróság)

Kúriai döntések hivatkozási hálózata

Módszerek

Fogalom	Mi ez?	Kategória	
Colab	Böngészőben futó Python környezet, főleg gépi tanuláshoz	Eszköz	
PageRank	Csúcsfontosságot mérő algoritmus (Google találta ki)	Gráfmutató	
Total Degree	Egy csúcs összes kapcsolata (be- + kimenő élek)	Gráfmutató	
In Degree / Out Degree eloszlás	Bejövő és kimenő kapcsolatok eloszlása a hálózatban	Gráfmutató	
Betweenness eloszlás	Mutatja, mennyire „átjáró” egy csúcs a hálózatban	Gráfmutató	
Closeness eloszlás	Mutatja, mennyire közel van egy csúcs átlagosan a többiekhez	Gráfmutató	
Plotly-dropdown	Interaktív menü adatvizualizációkhoz	Eszköz	
NLP	Natural Language Processing – természetes nyelv feldolgozása	Terület	

Page rank eredményei

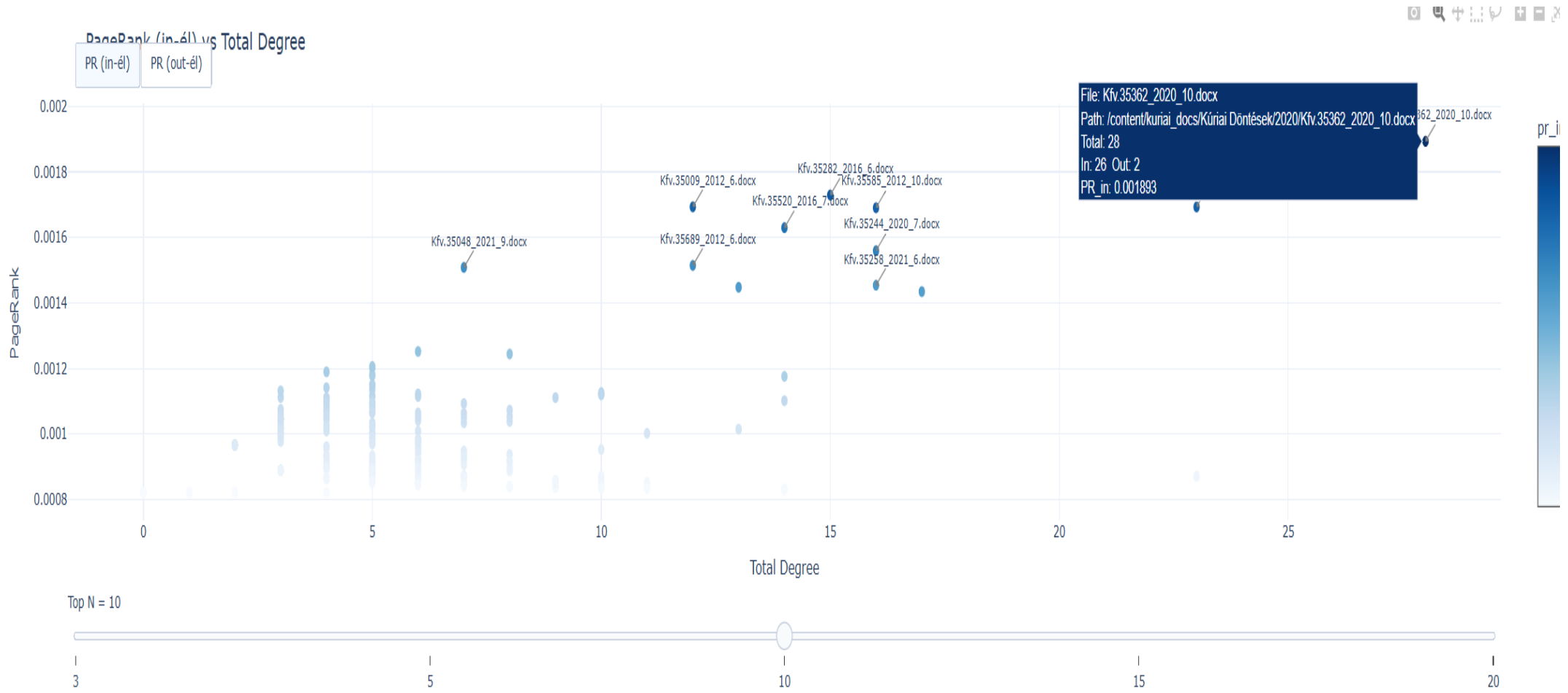
- A Kúria által hozott ítéletek feltérképezése megtörtént, teljes pontossággal meg lehet állapítani, hogy az ítéleteknek hány db bemenő és kimenő fokszáma van. (számszerű hivatkozással)
- A hivatkozási hálók pontosan megmutatják, hogy mik a legtöbbet hivatkozott és mik a legtöbb ítéletre hivatkozó ítéletek. Ezzel a leghangsúlyosabb és legkomplexebb ítéletek beazonosíthatóak.
- Megállapítható, hogy az ítéletekben vannak kisebb csoportok, klaszterek, melyek egy egy részterület hivatkozási hálóját jelentik.
- Egy egy klaszter egy egy problémához vagy időszakhoz köthető (pl: NAV 2010 vagy 2015 évi változásai megnövelik a klaszterekben lévő ítéletek)

- Regex alapú Kfv-kinyerés. Két mintát használunk, római előtagos és egyszerű. A minták szövegszerűen így néznek ki:

Kfv\\.s*[IVXL]+\\.s*\\d+(?:\\.\\d+)?\\s*\\/s*(19|20)\\d{2}\\s*\\/s*\\d+

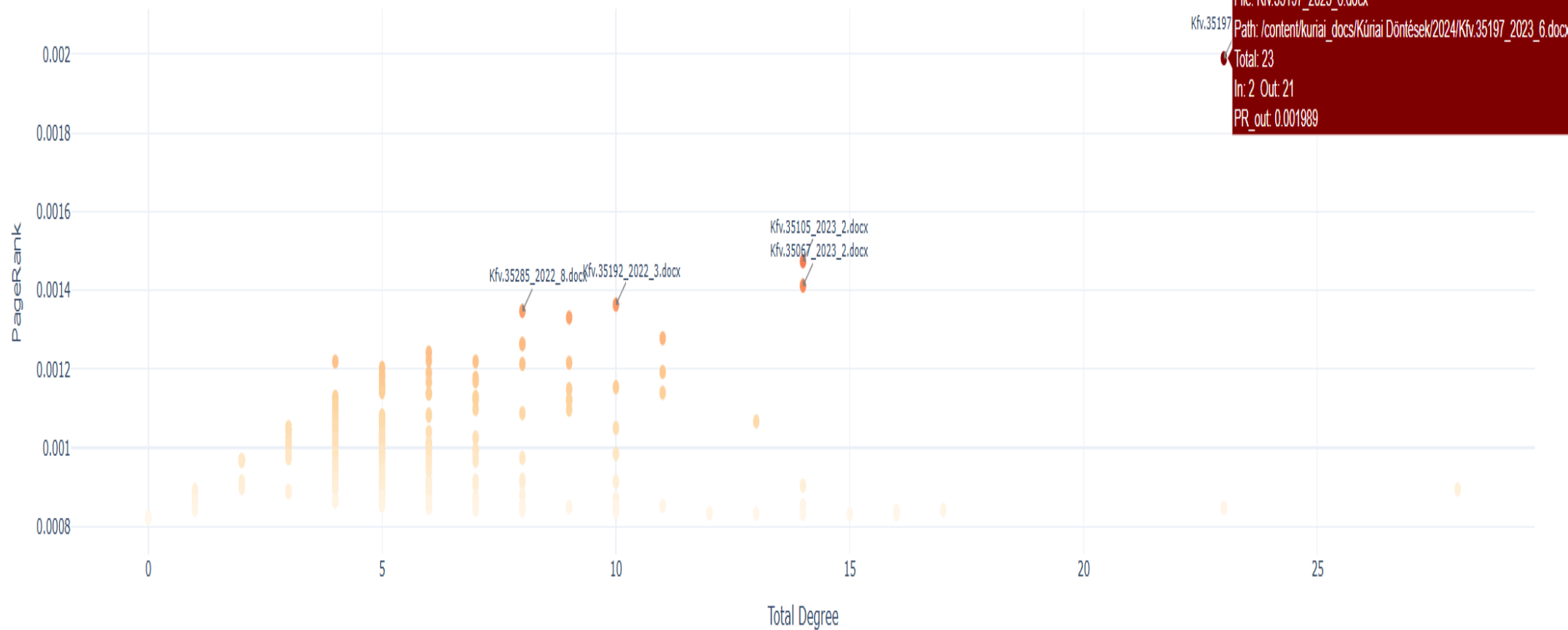
Kfv\\.s*\\d+\\s*\\/s*(19|20)\\d{2}\\s*\\/s*\\d+

- Page Rank csúcsfontosság
- kontra Total Degree összfokszám

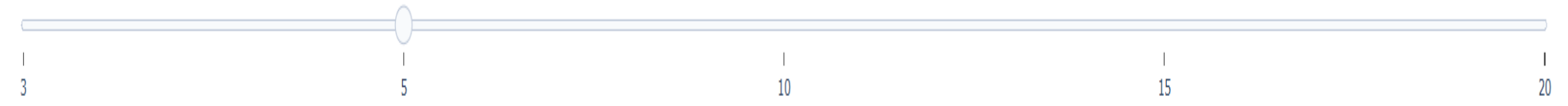

PageRank (out-él) vs Total Degree

PR (in-él) PR (out-él)

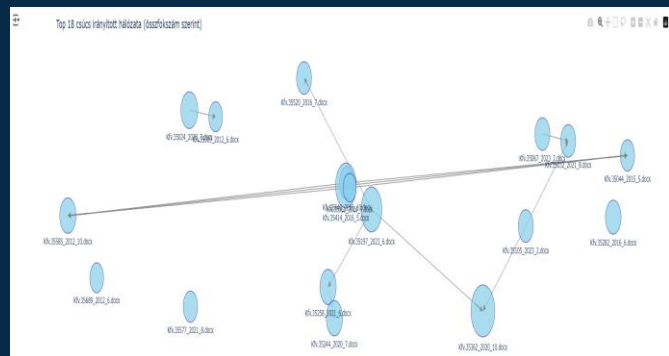
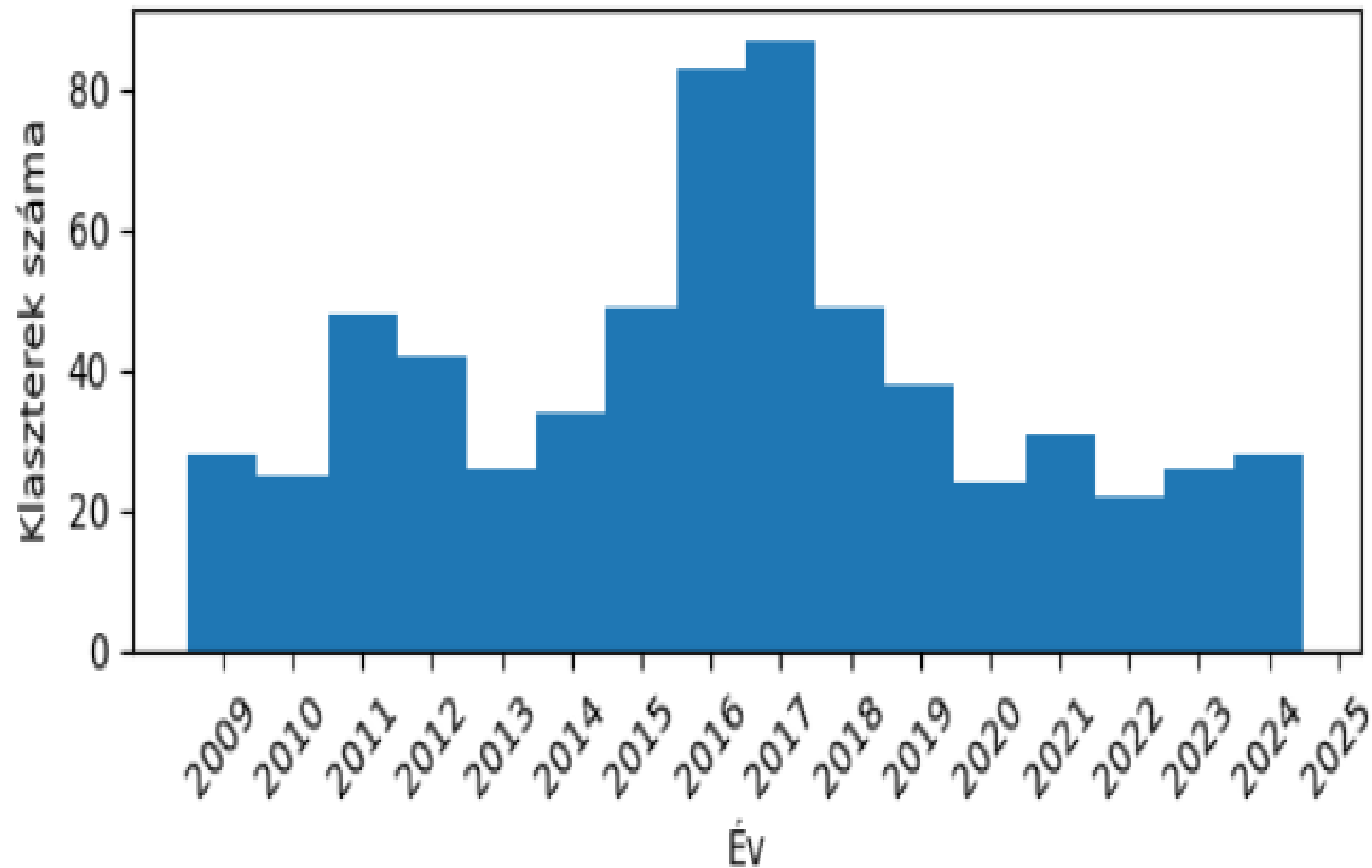

Top N = 5

Klaszterek keletkezése (összefüggő adathalmazok)

Mely évben jöttek létre a kis klaszterek?

Példa egy számítási módra

4.3. TF-IDF hasonlóság (dokumentszint)

Minden dokumentumot vektorizálunk. Szó-alap: 1-2 n -gram; karakter-alap: pl. 5-gram. A tipikus (sublinear) TF-IDF:

$$\text{tf}(t, d) = 1 + \log c(t, d), \quad \text{idf}(t) = \log \frac{N + 1}{\text{df}(t) + 1} + 1, \quad x_{t,d} = \frac{\text{tf}(t, d) \cdot \text{idf}(t)}{\|x_d\|_2}.$$

Két dokumentum pontszáma a koszinusz:

$$\text{sim}(u, v) = \cos(x_u, x_v) = \frac{x_u \cdot x_v}{\|x_u\|_2 \|x_v\|_2}.$$

Kiválasztás: i -hez a $\mathcal{C}(i)$ -beli top $k(i)$ legnagyobb koszinuszértékű j kerül élként. *Megjegyzés:* karakter-TF-IDF jól kezeli a ragozást és az idézet-variánsokat; szó-TF-IDF gyorsabb és tematikus hasonlóságot mér.

1. Mi a cél?

Dokumentumokat (szövegeket) szeretnénk **összehasonlítani**, hogy mennyire hasonlítanak egymásra tartalmilag.

2. Hogyan működik a TF–IDF?

- **TF (term frequency)**: Megnézi, hogy egy szó (vagy karakterdarab, n-gram) hányszor fordul elő az adott dokumentumban. (De nem simán a darabszámot nézi, hanem logaritmussal csökkenti a nagyon gyakori szavak súlyát.)
- **IDF (inverse document frequency)**: Megnézi, hogy egy szó mennyire ritka az egész szövegtörzsben. Ha minden dokumentumban előfordul (pl. „és”, „van”), akkor keveset ér; ha ritka, akkor nagy súlyt kap.
- **TF × IDF**: A kettőt összeszorozzuk → így egy szó nagyobb súlyt kap, ha **gyakori az adott dokumentumban, de ritka az egész gyűjteményben**.

3. Dokumentum mint vektor

- Minden dokumentumot egy **számvektorral** írunk le, ahol minden dimenzió egy szóhoz (vagy n-gramhoz) tartozik.
- Így a szövegeket át tudjuk alakítani számokká → amiket össze lehet hasonlítani.

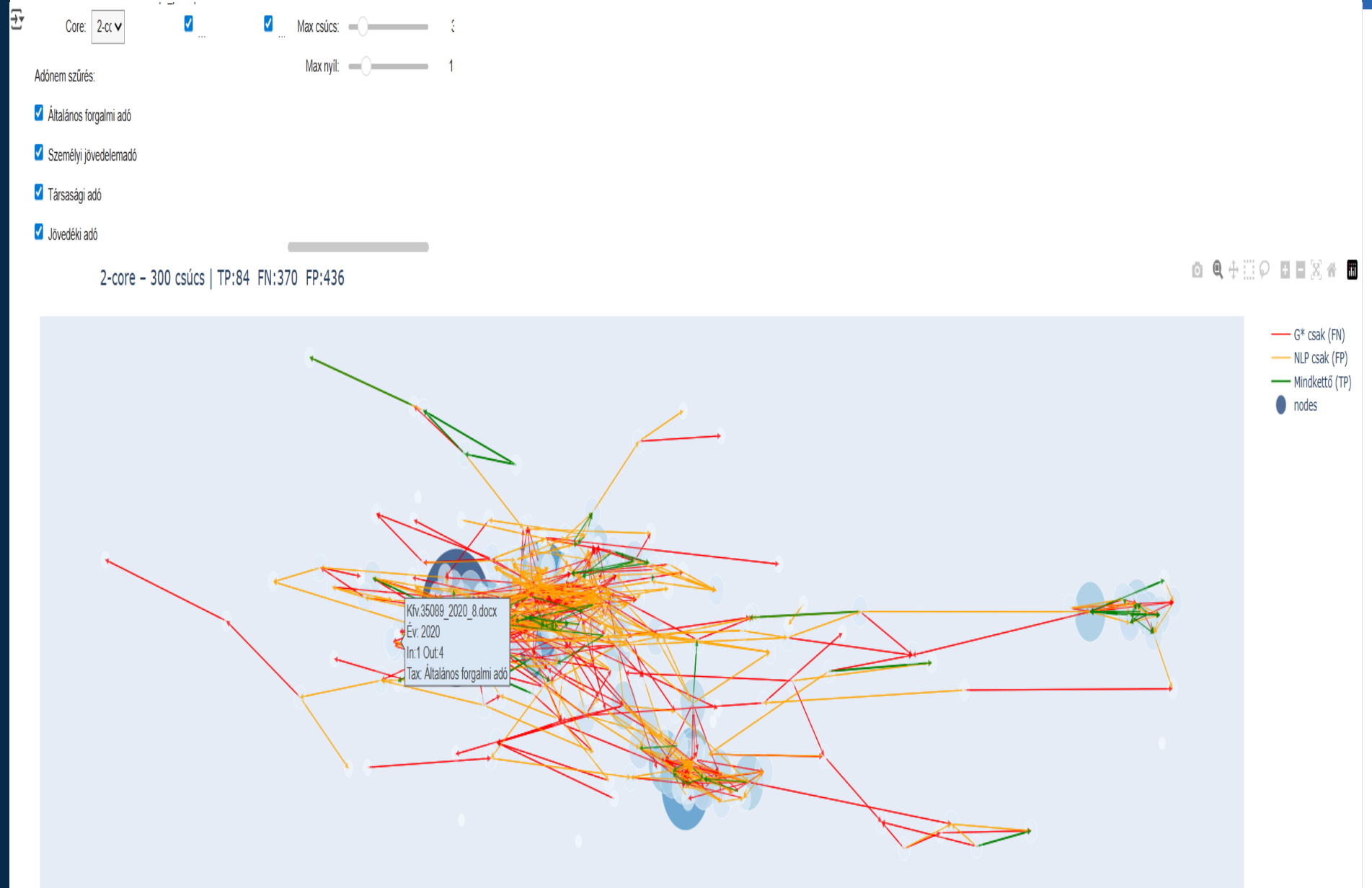
4. Hasonlóság mérése

- Két dokumentum hasonlóságát a **koszinusz hasonlósággal** mérjük:
- $\cos(u,v) = \frac{u \cdot v}{\|u\| \|v\|}$
- Ez azt méri, hogy két vektor (két szöveg) mennyire „egy irányba mutat” → 1-hez közeli érték = hasonló, 0-hoz közeli = teljesen más.

5. Lényeg

- Átalakítjuk a szöveget számmá (vektorokká) a TF–IDF segítségével.
- Összehasonlítjuk őket koszinusz-hasonlósággal.
- Így objektíven meg tudjuk mondani, melyik szöveg mennyire hasonlít a másikra, függetlenül attól, hogy mennyire hosszúak, és figyelembe véve, hogy egyes szavak fontosabbak, mint mások.

Page Rank és NLP módszereinek összevetése

A G* regex gráf és NLP (Natural Language Processing) módszerek együttes eredményei:

True Positive (TP) - valós egyező találat

False Negative (FN) – hibásan nem lett kiválasztva (NLP nem/G* igen) – konkrét hivatkozás (valószínű csak szám szerinti a hivatkozás, tartalmi vizsgálat ezt nem igazolja)

False Positive (FP) – hibásan lett kiválasztva (NLP igen/G* nem) – nincs számszerű hivatkozás, de tartalmilag szorosan összefügg a két ítélet

- A kutatás egyik célja hogy, hogyan lehet számítógéppel előre jelezni, hogy egy új bírósági ítélet mely régebbi ítéletekre fog hivatkozni.
- Különböző módszerekkel vizsgáltuk a kapcsolódásokat: szöveges hasonlóság alapján, a hálózat szerkezete alapján, vagy ezek kombinációjával.
- A gépi tanulósos megközelítés tanul a múltbeli példákból, és a legokosabb rangsort adja a lehetséges hivatkozásokról.
- Az eredmények azt mutatják, hogy a szöveges és hálózati információk együttes használata adja a legjobb találatokat.

Eddigi eredmények

- 1042 db Kúria által hozott ítélet hivatkozási hálóját sikerült feltérképezni.
- Azonosíthatók a hangsúlyos és komplex ítéletek, amelyek erős jogi döntésként/precedensként szolgálnak.
- 660 klasztert sikerült elkülöníteni, amelyek egy-egy részproblémát fednek le.
- Az adóhivatal szervezeti változásai (pl. 2010 és 2015-2016) jelentősen befolyásolták a klaszterek számát.
- Különösen fontos szerepük van a híd-szerepet betöltő ítéleteknek (betweenness centralitás).

A bírósági ügyszámra való hivatkozás mellett az NLP vizsgálati módszere sokkal elmélyültebb információkat ad, az együttes alkalmazás ad komplex képet.

Amiben segíthetnek az új eszközök:

- Nagy mennyiségű (esetleg) strukturálatlan szöveg feldolgozása.
- Számszerű adatok kezelése (pl: vagyonszám, fizetendő áfa, keletkezett vagyoni hátrány...)
- Bizonyítékok összefüggései, bizonyítási eszközök objektív súlya.
- Döntések közötti kapcsolati hálók (súlyponti, komplex döntések...), logikai összefüggések, közvetlen-közvetett utalások.
- Döntések számának alakulása, időszakokhoz kötése – jogalkotás számára.
- Rejtett mintázatok, egy egy ítélet/döntés kötőereje a jogrendszerben, a következmények, az ügyfelek viselkedésére/döntéseire való hatása.
- Döntések költségvetési bevételekre történő hatása.

Nemzeti Adó-
és Vámhivatal

Köszönöm a figyelmet!